

Студент 1 курсу

факультету міжнародних економічних відносин ХНЕУ

СПІВРОБІТНИЦТВО УКРАЇНИ З МІЖНАРОДНИМ ВАЛЮТНИМ ФОНДОМ

Анотація. Розглянуто основні етапи співробітництва України з Міжнародним валютним фондом. Визначено ризики, пов'язані з одержанням позик та першочергові заходи, які необхідно провести з метою сприяння співробітництва з Міжнародним валютним фондом у майбутньому.

Аннотация. Рассмотрены основные этапы сотрудничества Украины с Международным валютным фондом. Обозначены риски получения займа и первоочередные мероприятия, которые необходимо провести с целью способствования сотрудничеству с Международным валютным фондом в будущем.

Annotation. The basic stages of collaboration of Ukraine with International Monetary Fund are considered. The article defines the risks, connected with the contracting of loans and foremost measures, which must be taken with the purpose of assisting the collaboration with International Monetary Fund.

Ключові слова: Україна, Міжнародний валютний фонд, Stand-By, кредит.

Навколо проблеми відносин України з Міжнародним валютним фондом триває гостра полеміка. У її центрі – питання про наслідки цього процесу для сьогодення й особливо на перспективу, тому ця тема є досить актуальною.

Сьогодні практично вичерпано механізми економічного розвитку, які забезпечували зростання у попередні роки, пов'язані, насамперед, зі сприятливою ціновою кон'юктурою на найвагоміші українські експортні товари. Потрібні радикальні якісні перетворення, здатні привести в дію довготривалі та ефективні чинники широкомасштабної модернізації національної економіки, її структурної перебудови, докорінного поліпшення зовнішньоекономічних відносин, у тому числі співпраці з міжнародними фінансовими організаціями. Тільки за таких умов можна сподіватись на підвищення конкурентоспроможності української економіки в цілому. Отже, обґрунтування економічної політики, яка відповідає б реаліям і вимогам часу, стає дедалі актуальнішим.

Метою дослідження є вивчення особливостей співробітництва України з Міжнародним валютним фондом і їх вплив на розвиток нашої держави. Досягнення означеної мети передбачає розв'язання взаємопов'язаних завдань, зміст і пріоритетність яких визначається гостротою проблем як в економіці в цілому, так і в зовнішньоекономічній сфері.

Предметом роботи є аналіз економічних відносин України з МВФ.

Актуальні аспекти співробітництва з МВФ та обґрунтування економічної безпеки України в сучасних умовах досліджували Варналій З. П. (докт. екон. наук,

екон. наук, професор Української академії державного управління при Президенті України), Новицький В. Є. (докт. екон. наук, заступник директора Інституту світової економіки та міжнародних відносин НАН України), Плотніков О. В. (народний депутат України, докт. екон. наук, професор Інституту світової економіки та міжнародних відносин НАН України), Поручник А. М. (докт. екон. наук, професор, завідувач кафедри міжнародної економіки КНЕУ) та ін.

У сучасній системі міжнародних відносин ресурси МВФ, за умови їх ефективного використання, є важливим джерелом ресурсного забезпечення реалізації пріоритетних проектів та завдань соціального та економічного розвитку, інструментом інституційних перетворень та міжнародної інтеграції.

Міжнародний валютний фонд (МВФ) є міжнародною фінансовою організацією, яка була заснована в 1944 році. Фонд надає кредити для підтримки курсу національної валюти, міжнародних резервів держави та активних позицій платіжного балансу. Кредити МВФ отримують центральні банки країн, які зараховують їх у власні резерви і використовують виключно для інтервенцій на валютному ринку на вказані цілі. У 2009 році до складу МВФ входило 186 країн-членів [1].

Відповідно до Закону України "Про вступ України до Міжнародного валютного фонду, Міжнародного банку реконструкції та розвитку, Міжнародної фінансової корпорації, Міжнародної асоціації розвитку та Багатостороннього агентства по гарантіях інвестицій" Україна стала членом МВФ у 1992 році [2].

Співробітництво України відбувалось у кілька етапів.

На першому етапі (1994 – 1995 роки) Україні було надано фінансову допомогу у вигляді системної трансформаційної позики на суму 763,1 млн дол. США для підтримки платіжного балансу України [1]. Але через невиконання Україною ряду умов програму було завершено завчасно.

За другий етап (1995 – 1998 роки) Україна отримала від МВФ кредити на загальну суму 1 935 млн дол. США за трьома річними програмами "Стенд-бай" (Stand-By) [1]. Надання цих кредитів повинно було підтримати курс національної валюти і фінансувати дефіцит платіжного балансу України.

На третьому етапі (1998 – 2002 роки) була застосована програма розширеного фінансування, яка передбачала надання Україні кредиту на загальну суму 2,6 млрд дол. США. Однак МВФ, визнавши негативними висновки останнього перегляду ходу виконання програми, надав Україні лише 1 591,0 млн дол. США, які були спрямовані на поповнення валютних резервів Національного банку України [1].

Під час четвертого етапу співробітництва з МВФ (2004 – 2005 роки), уряд України обрав попереджувальну програму на безкредитній основі "Стенд-бай". Заходи програми були спрямовані на проведення зваженої бюджетної політики, вдосконалення податкового законодавства, фінансове оздоровлення ПЕК та системних перетворень в агропромисловому комплексі, реформування житлово-комунального господарства, покращення інвестиційного клімату, завершення переговорного процесу щодо вступу до СОТ [3, с. 154–155].

П'ятий етап розпочався із затвердження Радою директорів МВФ (5 листопада 2008 року) щорічної програми Stand-By обсягом близько 16,4 млрд дол. США, терміном на 24 місяці для надання допомоги Україні у забезпеченні фінансової та економічної стабільності. Упровадження програми сприятиме макроекономічній стабільності, зниженню рівня інфляції, стабілізації вітчизняної фінансової системи в умовах глобальної кризи, довіри на фінансових ринках та структурній перебудові в економіці в умовах погіршення зовнішньоекономічної кон'юнктури [1].

Умови співробітництва за цією програмою зафіксовані в Меморандумі про економічну та фінансову політику між Україною та Міжнародним валютним фондом, основними з яких є такі:

збільшення газових тарифів для населення на 20 % з 1 вересня 2009 року для виходу "Нафтогазу" на самоокупність;

створення єдиного офісу для адміністрування податків великих підприємств замість регіональної мережі;

утримування інфляції у 2009 році на рівні 17 % та її зниження до 5 – 7 % у 2011 – 2012 роках;

гнучкий обмінний курс;

посилення контролю у банківському секторі – встановлення більш жорстких вимог щодо формування банківських резервів та умов видачі кредитів [4].

Якщо аналізувати сучасний етап стосунків України та Міжнародного валютного фонду, виходячи зі сказаного, то варто підкреслити, що його особливістю є якісно нові умови співпраці.

По-перше – це набагато більша сума позики порівняно з минулими періодами співробітництва.

По-друге – це досить жорсткі економічні і політичні умови, що вказані в Меморандумі про економічну політику, які значною мірою обмежують економічний суверенітет України. За цих обставин Міжнародний валютний фонд почуває себе повноцінним гравцем на політико-економічному полі України.

При цьому уряд України погодився на такі умови, оскільки взагалі була можливість скористатися кредитом в рамках програми Short-Term Liquidity Facility (SLF). За останньою програмою розмір кредиту може становити до 500 % квоти, видається одним траншем і використовується центральним банком держави на власний розсуд.

Також на цій стадії співпраці існує значно більший рівень ризику. Це пов'язано, з одного боку, із досить великою сумою позики, яка чинить значне боргове навантаження на бюджет України, а з іншого боку існує ризик негативного впливу програми Міжнародного валютного фонду на економіку країни, тому що існує і негативний досвід діяльності Міжнародного валютного фонду в інших країнах.

Та все ж попередній досвід співробітництва України з Міжнародним валютним фондом дав досить позитивні результати. Тому можна сподіватися, що співпраця по цій програмі також буде позитивною і виплата кредиту не стане для України дуже тяжким завданням. До того ж кредит від Міжнародного валютного фонду є досить дешевим і спокусливим для уряду, оскільки передбачає виплату відсотків у розмірі близько 2 % річних від загальної суми боргу. При цьому виплата тіла позики вже почалася у 2012 році і триватиме до 2014 року [1].

Якщо економіка України у цей період буде зростати, погашення позики не складе особливих труднощів. Коли ж реалізується гірший сценарій, тягар боргу, навіть з урахуванням знецінення грошей, виявиться занадто важким для ослабленої держави (зараз заборгованість перед МВФ у розрахунку на одного жителя України складає близько 225 доларів). Проте навіть за кращого сценарію перебігу подій досить насторожує прогресуюче зростання залежності України від зовнішніх кредитів, що загрожує небезпекою дефолту. Продовження співпраці з МВФ має стати гарантією проведення структурних реформ в українській економіці. Другий позитивний момент – внутрішня та зовнішня стабільність, підтримка курсу, покриття дефіциту бюджету. Разом із тим, робота програми МВФ означає можливість появи ризиків, зокрема кошти від МВФ можуть бути витрачені не на структурні реформи. Другим ризиком є збільшення державного боргу [5].

Зараз сумарний борг України становить близько 38 млрд дол., зовнішній борг 14,9 млрд дол. США. За Бюджетним кодексом рівень державного боргу не може становити більше 60 % від ВВП. Із залученням кредиту від МВФ та інших міжнародних фінансових інституцій він не може скласти більше 40 – 45 % ВВП. Отже уряд повинен бути уважним щодо майбутніх позик [6].

Разом з тим Україна вже отримала три транші кредиту і попри потенційні небезпеки спостерігаються певні позитивні результати від проведення програми Міжнародного валютного фонду: зниження інфляції, зменшення ризиків у банківському секторі, стабілізація валютного курсу, вирішення проблем платіжного балансу, деяке послаблення проблеми фіскального дефіциту та ін.

Але певні проблеми виникли з отриманням четвертого траншу кредиту, у якому Україні поки що відмовлено через непослідовну політику уряду, що також негативно, оскільки це може відчутно позначитись на репутації України на міжнародній арені. Тому очевидно, що подальша співпраця України з Міжнародним валютним фондом має будуватися на основі комплексного врахування як її позитивних, так і негативних сторін [7].

На теперішній час Україна не може обходитися без кредитів МВФ. Виконавчий директор Міжнародного фонду Блейзера Олег Устенко зазначає, що продовження співпраці з МВФ збільшує шанси України на успішне рефінансування зовнішнього боргу як державного, так і корпоративного. За його словами, з 8 млрд дол., які Україна повинна виплатити в поточному році за зовнішнім держборгом, 6 млрд дол. цілком реально рефінансувати. Решту – 2 млрд дол. – можна буде покрити за рахунок здійснення зовнішніх запозичень. У той же час, за словами Устенка, якщо з обслуговуванням державного боргу ситуація більш-менш нормальна, то виплата своїх боргів корпоративним сектором і банками викликає сумнів, оскільки при продовженні кризи і погіршення настроїв інвесторів ставлять під загрозу успішне рефінансування боргів. У поточному році обсяг виплат за зовнішніми боргами корпоративного сектору становить близько 34 млрд дол., банківського – близько 12 млрд. дол. У минулі роки і банкірам, і корпоративному сектору вдавалося рефінансувати борги в повному обсязі. Тому відновлення співпраці з МВФ стане позитивним сигналом для інвесторів [8].

Отже, можна зробити висновок, що разом з позитивними зрушеннями, що спостерігаються завдяки кредитуванню Міжнародного валютного фонду, у співробітництві України з Міжнародним валютним фондом існують також значні небезпеки: дефолт, зростання боргу та інфляції, послаблення позиції України на міжнародній економічній арені, які при непослідовній політиці нашої влади можуть справдитись.

Тому уряду України потрібно вживати зі свого боку всіх необхідних заходів для забезпечення успішної реалізації нинішньої програми Міжнародного валютного фонду, які мають базуватись, перш за все, на відповідному цільовому спрямуванні коштів та контролі за правильністю їх використання.

Також Україні варто перебудувати свою політику взаємовідносин з Міжнародним валютним фондом так, щоб зменшити надмірну залежність від його кредитів, що може бути здійснено, наприклад, шляхом поступового переходу до залучення позик на міжнародних ринках капіталу. При цьому залучені кошти повинні спрямовуватись на забезпечення економічного зростання країни, досягнення якого дасть змогу переорієнтуватися на використання власних та внутрішніх позикових ресурсів.

Співробітництво з Міжнародними валютним фондом є досить важливим для України, яка вирішує завдання не тільки інтеграції у світову економіку, а й зміцнення економічної безпеки. Кредити, що залучаються від МВФ,

використовуються для підтримки курсу національної валюти та для фінансування дефіциту платіжного балансу України і покликані пом'якшити економічні труднощі у процесі проведення економічних реформ, які дають змогу забезпечити у перспективі економічне зростання у країні. Без проведення прорахованих кроків влади програми економічних перетворень та фінансова підтримка з офіційних джерел не мають сенсу, бо в цьому разі позичкові кошти використовуватимуться на фінансування тільки поточних проблем платіжного балансу, які без реформування економіки знову нагромаджуватимуться і перетворюватимуться у додатковий тягар.

Наук. керівн. Зайцева І. С.

Література: 1. Офіційний сайт Міжнародного валютного фонду. – Режим доступу : <http://www.imf.org>.
2. Про вступ України до Міжнародного валютного фонду, Міжнародного банку реконструкції та розвитку, Міжнародної фінансової корпорації, Міжнародної асоціації розвитку та Багатостороннього агентства по гарантіях інвестицій : Закон України від 03.06.92 № 2402-ХІІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.rada.ua. 3. Бідник Н. Б. Співпраця України з міжнародними фінансовими організаціями як чинник економічного розвитку держави / Н. Б. Бідник // Науковий вісник НЛТУ України. – 2009. – № 19.3. – С. 153–157. 4. Меморандум про економічну та фінансову політику України від 23.07.2009. Офіційний сайт Національного банку України. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua>. 5. Стефано А. П. Співпраця України з Міжнародним валютним фондом: реалії та перспективи. Наукова конференція "Актуальні проблеми сучасних наук" [Електронний ресурс] / Стефано А. П. – Режим доступу : <http://www.rusnauka.com>. 6. Сайт Міністерства фінансів України. – Режим доступу : <http://www.minfin.gov.ua>. 7. Малиновська І. В. Співпраця України з МВФ: можливості та небезпеки [Електронний ресурс] / Малиновська І. В. – Режим доступу : <http://zinet.info>. 8. Нана Чорна. "Чисто" дружба з МВФ: і без грошей, і без демократії [Електронний ресурс] / Нана Чорна. – Режим доступу : <http://finance.ua>.